

/ Meertaligheid in het moderne vreemde-talenonderwijs

NAASTLEGGER BIJ DE VOORBEREIDING VAN LESACTIVITEITEN

In onze samenleving is meertaligheid voor veel mensen dagelijkse praktijk. Ook als docent moderne vreemde talen (mvt) kun je de meertaligheid van je leerlingen aanspreken. Bijvoorbeeld door talensensibilisering, gericht op de waardering van meertaligheid, maar ook door functioneel meertalig leren. Dan help je je leerlingen om hun meertalige kennis in te zetten bij het leren van een vreemde taal. Deze naastlegger verruimt je blik op meertaligheid in je les!

Talensensibilisering

1. Meertalig bewustzijn

Leerlingen bewust maken van meertaligheid in de samenleving, maar ook van de meertaligheid van zichzelf of van een ander.

Teksten en activiteiten laten leerlingen reflecteren op welke talen zij en anderen spreken, of wat verschillende talen voor hen betekenen.

- Gebruik de meertaligheid van leerlingen in een taalportret of talenpaspoort. Of laat ze een sollicitatiebrief schrijven waarin ze vertellen welke talen ze spreken.
- Gebruik de meertaligheid van anderen door leerlingen een tekst te geven over welke talen een bekend persoon spreekt. Of geef ze een opdracht over de talen in hun familie.
- Gebruik meertaligheid in de samenleving door het te hebben over een land waar meer talen gesproken worden, of over alle talen die in de klas worden gesproken.

2. Verspreiding doeltaal

Leerlingen kennis laten maken met de omvang van het doeltaalgebied.

Leerlingen verkennen waar op de wereld de vreemde taal gesproken wordt.

- Geef leerlingen een tekst over Frans in Canada of Afrika.
- Geef een opdracht waarbij leerlingen doeltaalgebieden moeten opzoeken.

3. Intra-linguïstische variatie

Leerlingen kennis laten maken met taalvariatie binnen het doeltaalgebied.

Leerlingen ervaren regionale, stilistische of pragmatische variatie binnen de doeltaal.

- Regionale variatie: geef een luisteroefening waar leerlingen accenten moeten koppelen aan regio's. Of behandel een tekst in een dialect en bespreek de verschillen met de standaardvariëteit.
- Stilistische variatie: leg met voorbeelden uit wat het verschil is tussen formeel en informeel taalgebruik, geschreven en gesproken.
- Pragmatische variatie: laat leerlingen via stellingen nadenken over passend taalgebruik in bepaalde situaties en over afstemming op je publiek.

4. Metalinguïstisch bewustzijn stimuleren

Leerlingen bewust maken van de overeenkomsten en verschillen tussen talen/variëteiten.

Leerlingen vergelijken een taal of variëteit met het Nederlands, andere schooltalen of thuishalen.

- Vergelijk klanken: behandel een klank in de doeltaal die niet in het Nederlands voorkomt. Kijk met welke klank die overeenkomt, of tussen welke klanken die in zit.
- Vergelijk woorden: laat leerlingen de betekenis van een woord raden door het te vergelijken met een woord uit een andere taal. Wijs ook op false friends.
- Vergelijk grammaticale constructies: als je grammatica uitlegt, betrek dan ook constructies uit andere talen. Leg bijvoorbeeld het verschil uit tussen de Engelse present perfect en de Nederlandse voltooid tijd. Of bespreek de overeenkomst in zinspositie van vraagwoorden in verschillende talen.

Functioneel meertalig leren

5. Taalleerstrategieën

Leerlingen stimuleren om strategieën te gebruiken die het taalleerproces ondersteunen.

Leerlingen gebruiken inzichten die het doeltaalbegrip ondersteunen en vergelijken daarbij talen en culturen.

- Intonatie: laat zien dat intonatie de betekenis van een woord kan veranderen. Geef leerlingen een uitspraak oefening die het intonatiepatroon van de doeltaal uitlegt en vergelijkt met het Nederlands.
- Non-verbale communicatie: laat leerlingen de betekenis van gebaren in de doeltaal cultuur vergelijken met die in hun eigen cultuur.

6. Inzet aanwezige talenkennis

Leerlingen stimuleren hun talenkennis in te zetten bij het leren van de vreemde taal.

Leerlingen vergelijken gericht bepaalde aspecten van de doeltaal met een taal die ze al kennen, of leerlingen zoeken zelf naar vergelijkbare aspecten in voor hen bekende talen, zoals het (a) Nederlands, (b) andere schooltalen, (c) thuishalen en dialecten.

- Vraag leerlingen op welk Nederlands woord een woord in de doeltaal lijkt.
- Geef een opdracht die leerlingen bewust maakt van overeenkomende klanken in de doeltaal en het Nederlands.
- Geef een opdracht waarin leerlingen woorden uit een Spaanse tekst opzoeken die op Engelse woorden lijken.
- Laat leerlingen de vertaling bedenken van een woord uit de doeltaal in hun eigen taal of dialect.
- Laat leerlingen bij het leren van nieuwe woorden zien dat deze lijken op woorden uit een vreemde taal die ze beter beheersen. Als ze al Engels of Frans kennen, kun je daarvan gebruik maken bij het Spaans.

7. Receptieve meertaligheid ('luistertaal')

Leerlingen kunnen kiezen om Nederlands of een andere vreemde taal dan de doeltaal te gebruiken als de doeltaalvaardigheid niet voldoende is voor taalproductie.

In de antwoorden of uitwerkingen bij een opdracht gebruiken de leerlingen een andere taal dan de doeltaal.

- Geef leerlingen de keuze tussen twee talen in de uitwerking van een opdracht. Ze mogen vragen bijvoorbeeld in het Nederlands of het Duits beantwoorden.
- Geef een opdracht waarbij leerlingen informatie in een taal verwerken en in een andere taal beantwoorden. Laat ze bijvoorbeeld een Nederlands krantenartikel schrijven aan de hand van informatie uit een Engelse tekst.

Praktische voorbeelden van een meertalige benadering

De naastlegger *Meertaligheid in het moderne vreemdetalenonderwijs* onderscheidt zeven mogelijkheden om in de mvt-les positieve aandacht aan meertaligheid te schenken. We hebben voor elk van deze zeven categorieën illustratieve voorbeelden verzameld uit leergangen Frans, Duits, Spaans en Engels. Ze zijn weliswaar voor een specifieke taal gemaakt, maar vaak zijn de opdrachten eenvoudig om te zetten naar een andere vreemde taal. Bij elke opdracht staat de bron en een nummer dat verwijst naar de nummering in de bronnenlijst.

1. Meertalig bewustzijn

a. van de leerlingen

- Leerlingen vullen in een portfolio in welke talen ze leren of spreken.

MI PORTAFOLIO DE ESPAÑOL

Nombre: _____	Aprendo español desde: _____
Apellido: _____	Mi profesor/a de español se llama: _____
Fecha de nacimiento: _____	_____
Mi dirección: _____	Otros idiomas que aprendo: _____
_____	_____
Mi colegio: _____	En casa hablo: _____
Mi clase: _____	Con mis amigos hablo: _____

Bron: *Intertaal*, nr. 36

- Leerlingen denken na over het belang van Engels in hun land en hun mate van beheersing.

7 Study help
* Self-assessment

Answer these questions. Think about your progress as a language learner.

1 Why is English important in your country? Give three reasons.
.....
.....

2 How can English help you in the future? Write three ideas.
.....
.....

3 What do you know in English now that you didn't know a year ago? Write three things.
.....
.....

4 Tick (✓) the correct box for you.

	In English ...	I'm really good at this	I'm OK at this	I'm not very good at this
a	grammar			
b	vocabulary			
c	reading			
d	writing			
e	listening			
f	speaking			

Bron: *Cambridge University Press*, nr. 18

b. van anderen

- Leerlingen lezen over mensen die verschillende varianten van het Duits spreken en over voordelen van meertaligheid.

Bayrisch in die Klassenzimmer

MÜNCHEN – Wer in Bayern „Hallo“ sagt und nicht „Servus“, fällt auf. Bayrisch ist ein Dialekt, der aber an Schulen nur noch selten gesprochen wird. Jetzt wollen bayrische Lehrer und Lehrerinnen, dass **neben** dem Hochdeutschen auch Bayrisch in den Schulen **unterrichtet** wird. Kinder und Jugendliche, die mehrere Sprachen oder Dialekte sprechen, lernen **nämlich** auch andere Sprachen meistens schneller und bekommen oft bessere Noten. ■

Worthilfe

Klassenzimmer	leslokalen
neben	naast
unterrichtet wird	onderwezen wordt
nämlich	namelijk

Bron: www.spiegel.de (bewerkt)

Mia redn Boarisch Bairisches Deutsch Mia san in Bayern mehrsprachig und sogn. Griaß God! und Pfla God!

- 6 → Bekijk de tekst *Bayrisch in die Klassenzimmer*. Beantwoord de vraag.
- 1 Hoe noem je zo'n soort tekst?
- A een advertentie B een ingezonden brief C een krantenartikel D een verslag

Bron: Malmberg, nr. 6

- Leerlingen lezen over kinderen die uit meertalige families komen.

Grammar and vocabulary

6 Choose the correct answers.

Multilingual FAMILIES

¹ _____ the same language at home and at school? In the UK, nearly one in five pupils use a language at school that is different ² _____ the one they use at home. Usually, this is because their parents are from a different country. ³ _____ children are bilingual because they speak two languages: English and the language their ⁴ _____ speak. Sometimes, their mother and father come from different countries. In this case, their children can ⁵ _____ three languages, so they are trilingual. Fifteen-year-old Hasan Blomgren is one of these children. Hasan ⁶ _____ in the UK with his parents and his younger brother Zack. ⁷ _____ mother was born in Turkey, and his father is from Sweden. His father's Turkish isn't very good and his mother ⁸ _____ Swedish, so the couple speak English together. But they each speak their own language to their ⁹ _____. Hasan and Zack are very good ¹⁰ _____ languages because they both speak Turkish, Swedish and English perfectly.

1 a You speak b Speak you c Do you speak
2 a from b of c with
3 a A b The c An
4 a parents b parent c fathers
5 a speak b speaks c to speak
6 a live b living c lives
7 a Hasans b Hasan's c Hasans'
8 a not speak b doesn't speak c don't speak
9 a brothers b husbands c sons
10 a at b in c on

Bron: Oxford University Press, nr. 14

- Leerlingen bedenken welke personen van oorsprong Spaanstalig zijn en wie niet.

5 Todos estos personajes hablan español. Welke personen zijn van oorsprong niet Spaanstalig?

Bron: Intertaal, nr. 33

- Leerlingen maken kennis met kinderen over de hele wereld en welke talen ze spreken.

À la recherche d'un correspondant

A. Tu cherches un correspondant. Lis les présentations de ces quatre adolescents sur le **forum À plus**.

Bron: Edition Maison des Langues, nr. 24

c. in de samenleving

- Leerlingen maken een opdracht die hoort bij een vacaturetekst voor een kandidaat die meerdere talen beheerst.

★ 21 Regarde l'offre d'emploi. Complète les phrases sous l'offre d'emploi en néerlandais en te basant sur le texte.

Serveur/Serveuse Grand Café Les flamants roses, Saint-Nozaire (66)
Mission: accueillir et servir les clients; faire des cocktails; encaisser les paiements.
Profil: expérience souhaitée; langues: maîtrise du français, de l'anglais et éventuellement de l'allemand; disponible: février-septembre
Salaire: 800 euros/mois (en pension complète)

Hugo is heel geschikt voor deze baan omdat (1) _____
(2) _____

Hugo is minder geschikt voor deze baan omdat (1) _____
(2) _____

Bron: Noordhoff, nr. 22

- Leerlingen werken met een tekst waarin advies gegeven wordt aan mensen die een vreemde taal leren.

7 Vocabulary
★ Language learning

a Check that you understand these words about learning and speaking languages.

make mistakes imitate corrects translate look up
have an accent means guess communicate

b ▶ CD1 T49 Read the text. Fill in the spaces with the words and phrases from Exercise 7a. Then listen and check.

Advice for language learners

“ It can sometimes be a little difficult to learn a foreign language fluently. But there are many things you can do to make your learning more successful.

When you speak a foreign language, it's normal to ¹ *have an accent*. That's OK – other people can usually understand. It's a good idea to listen to CDs and try to ² _____ other speakers to make your pronunciation better.

If you see a new word, and you don't know what it ³ _____, you can sometimes ⁴ _____ the meaning from words you know, or you can ⁵ _____ the word in a dictionary.

A lot of good language learners try not to ⁶ _____ things from their first language. Translation is sometimes a good idea, but try to think in the foreign language if you can!

It's also normal to ⁷ _____. When your teacher ⁸ _____ a mistake in your writing or speaking, think about it and try to see why it's wrong. But it's more important to ⁹ _____, so don't be afraid to speak!

”

Bron: Cambridge University Press, nr. 17

- Leerlingen lezen over de verschillende officiële talen in Zwitserland.

Die Schweiz

Die Schweiz grenzt an Deutschland, Österreich, Liechtenstein, Italien und Frankreich. Die Schweiz ist ungefähr so groß wie die Niederlande und hat etwa 8,6 Millionen Einwohner. In den Schweizer Alpen gibt es 48 Berge von über 4 000 m **Höhe**. Der bekannteste Berg ist das Matterhorn. Der höchste Berg ist die Dufourspitze mit 4 634 m. In der Schweiz gibt es vier offizielle **Sprachen**: Deutsch und Schweizerdeutsch (63 %), Französisch (22,5 %), Italienisch (8 %) und **Rätoromanisch** (0,5 %). Sechs Prozent der Bevölkerung spricht andere Sprachen. ■

Bron: www.bfs.admin.ch (bewerkt)

Worthilfe

Höhe	hoogte
Sprachen	talen
Rätoromanisch	Reto-Romaans

Bron: Malmberg, nr. 7

2. Verspreiding van de doeltaal

- Leerlingen moeten een land kiezen uit het doeltaalgebied en informatie opzoeken over onder andere de talen die er worden gesproken.

Bron: Edi numen, nr. 34

- Leerlingen lezen over het drielandenpunt Duitsland-Oostenrijk-Zwitserland en hen wordt gevraagd of ze nog meer landen weten waar Duits gesproken wordt.

3

Landeskunde

Oskar stellt sich vor

Hallo, Leute! Mein Name ist Oskar. Mein größtes Hobby ist das Reisen. Am liebsten bin ich in Deutschland, Österreich und in der Schweiz. In allen drei Ländern gibt es viel zu entdecken! Ich erzähle (vertel) euch darüber hier im Buch bei Landeskunde. Dabei trage ich unterschiedliche (verschiedene) Shirts. Daran könnt ihr erkennen, über welches Land ich berichte. Und seht ihr auf der Karte den orangefarbenen Punkt? Der markiert, wo ich gerade bin! Jetzt bin ich am Bodensee, einem sogenannten Dreiländereck: Deutschland, Österreich und die Schweiz treffen hier aufeinander.

Lies den Text und beantworte die Fragen.

- 1 Welche drei landen besucht Oskar vaak?
- 2 Ken je nog meer landen waar Duits gesproken wordt?
- 3 Welk shirt van Oskar hoort bij welk land? Schrijf ook de hoofdstad op.

Bron: Noordhoff, nr. 4

- Leerlingen lezen een tekst en maken bijbehorende opdrachten over hoe Engels een wereldtaal is geworden.

Text

World Language

Five hundred years ago the only people who spoke English lived in the British Isles. Now millions of people around the world use English in their daily lives.

The reason why English spread so quickly around the world involves the history of two nations: Britain and the United States. In the 15th century Europeans started colonising other parts of the world. Britain started building its own empire overseas in the late 16th century. British explorers, traders, missionaries and colonists took their language to all four corners of the globe. By the 19th century the British Empire was the largest in the world. In many former British colonies, such as Canada, India, Nigeria, Kenya, Jamaica and numerous others, English became an official language.

In the 20th century, as Britain's power declined, the spread of English continued through one of its former colonies. The United States gained independence in the 18th century and by the mid-20th century it had turned into the world's most powerful country. Business boomed in America after the Second World War. As a result English became the international language of business. The successful American music and film industry also played an important role in the spread of English across the world. It is still a major influence today: we listen to American pop artists and watch American films and TV series every day.

These days there are many more people who use English as a second language than first language speakers of English. Because many second language speakers aren't fluent in the language, the English they speak is often heavily influenced by the grammar and vocabulary of their first language. Some of these mixed-up languages even have names: *Chinglish* (Chinese + English), *Spanglish* (Spanish + English), *Dunglish* (Dutch + English) and so on. There is no telling how this development will change the way we speak English. One thing is certain, though, it can lead to some very funny signs.

WORDS TO HELP

empire	wereldrijk
former	voormalige
declined	afnam
independence	onafhankelijkheid
fluent	vloeiend

- Read *World Language*. Then read the following statements. Tick the sentences that are true.
 - ☐ Britain started colonising countries overseas before any other country.
 - ☐ By the 19th century Britain had colonies and territories all over the world.
 - ☐ The spread of English began with British colonisation.
 - ☐ The United States became a world power directly after gaining independence.
 - ☐ The American entertainment industry helped English become a world language.
 - ☐ The fact that so many people speak it as a second language will change English forever.
- How much do you know about languages? Take the world language trivia quiz. Tick the answers you think are correct.
 - How many languages are there in the world?

☐ almost 5,000	☐ almost 7,000	☐ almost 15,000
---------------------------------------	---------------------------------------	--
 - Which world language has the most first language speakers?

☐ Chinese	☐ English	☐ Spanish
----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------
 - Which continent has the most spoken languages?

☐ Africa	☐ Asia	☐ Europe
---------------------------------	-------------------------------	---------------------------------
 - How many words do you need to know to speak a language fluently?

☐ between 250 and 500	☐ between 1,500 and 2,000	☐ between 5,000 and 10,000
--	--	---
 - What percentage of the world's population speak at least some English?

☐ 25%	☐ 33%	☐ 50%
------------------------------	------------------------------	------------------------------
- Here are some more texts from English signs from around the world. Can you work out what they are trying to say? Rewrite the signs to correct the mistakes or to make the language more official.
 - In a tourist area: If you are stolen, call the police at once.

 - Near a hot spring: Danger: If you fall into the pond, you will be boiled.

Bron: Malmberg, nr. 9

- Leerlingen lezen over waar op de wereld Frans wordt gesproken.

info France

Weet je waar Frans gesproken wordt? In Frankrijk natuurlijk, maar ook in: België (*la Belgique*), Luxemburg (*le Luxembourg*), Zwitserland (*la Suisse*), Monaco en een klein hoekje van Italië.

Buiten Europa is Frans de voertaal in de Franse overzeese gebieden (*les départements d'outre-mer, les DOM*). Verschillende landen in Noord-Afrika zijn vroeger een Franse kolonie geweest, waaronder Marokko, Tunesië en Algerije. In deze landen is Frans nog steeds één van de officiële talen.

Ook in andere landen die ooit Frans zijn geweest, wordt Frans gesproken. Bijvoorbeeld op het eiland Haïti en in een paar landen in Midden-Afrika, maar ook in de staat Québec in Canada.

Over de hele wereld zijn meer dan 250 miljoen mensen Franstalig (*francophone*). Frans is een wereldtaal!

Bron: Malmberg, nr. 26

3. Intra-linguïstische variatie

a. regionaal

- Leerlingen zien verschillende woordvormen voor een mobiele telefoon in verschillende Franstalige gebieden.

Bron: Editions Maison des Langues, nr. 20

- Leerlingen maken een opdracht over verschillende accenten in diverse Franstalige gebieden.

EXERCICE 14 - COMPRÉHENSION AUTHENTIQUE

Het Nederlands klinkt niet overal hetzelfde, er zijn verschillende accenten. Ook in de Franstalige gebieden spreken de mensen met verschillende accenten.

A Quels accents ? Regarde le fragment et coche. Welke accenten hoor je? Kijk naar het fragment en kruis aan. Er blijven er twee over.

☐ Canadees (uit Québec)	☐ Creools	☐ Nigeriaans
☐ Congolees	☐ Marokkaans	☐ Senegalees

B Vergelijk je antwoorden bij A met die van een klasgenoot. Bekijk dan samen het fragment nog een keer en schrijf op welk accent je het mooist vindt klinken.

Het accent vind ik het mooist klinken, omdat

.....

.....

Bron: ThiemeMeulenhoff, nr. 27

- Leerlingen lezen over culturele verschillen en taalvariatie rond de viering van Sinterklaas tussen Duitstalige landen en vergelijken deze met Nederland.

Wie feierst du eigentlich Nikolaus???

Sven und Jana haben noch immer Kontakt. Sie facetimen regelmäßig. Dieses Mal sprechen sie über Nikolaus.

Jana: Sven, wann feiert ihr eigentlich Nikolaus? Steckt er euch auch Geschenke in die Schuhe?

Sven: Nikolaus? Ach so, bei uns heißt er "Sinterklaas". Das Fest beginnt schon im November. Dann kommt Sinterklaas mit seinem Schiff aus Spanien. Alle Kinder kommen zum Hafen und begrüßen ihn. Sinterklaas reitet dann auf seinem Pferd „Amerigo“ durch die Stadt. Aber am 5. Dezember ist das wirkliche Fest, dann feiern wir seinen Geburtstag. Darauf warten alle.

Jana: Was passiert am 5. Dezember genau?

Sven: 'Sinterklaas' geht mit seinen Helfern, den Pieten, von Haus zu Haus. Es ist ein Familienfest, mit Liedern und leckerem Essen. Die Kinder bekommen Geschenke. Zuerst werden witzige Gedichte vorgelesen und dann können sie die kreativ verpackten Geschenke auspacken - wir nennen das Surprise. Und in Deutschland?

Jana: Bei uns in Süddeutschland kommt Nikolo am 6. Dezember. Sein Knecht heißt nicht Piet, sondern (*maar*) Ruprecht. In Österreich heißen die beiden Nikolaus und Krampus. Ein Mädchen ist auch dabei. Das Mädchen heißt Nikoloweibl. Nikolo ist lieb und Krampus ist böse zu den Kindern.

Sven: Wie sieht der Krampus aus?

Jana: Er ist schwarz und schmutzig. In der Schweiz heißt er darum Schmutzli. Krampus aus Österreich sieht aus wie ein Teufel. Kinder verkleiden sich gerne als Krampus. Dann tragen sie Kostüme mit Holzmasken und Glocken an den Beinen. So wollen sie anderen Kindern Angst einjagen, doch die ärgern die verkleideten Krampusse. Es ist eigentlich ein lustiges Spiel.

Sven: Oh, unsere schwarzen Pieten sind nicht so gruselig wie der Krampus. Sie helfen Sinterklaas und sind oft ein bisschen frech (*brutaal*), aber alle Kinder lieben sie.

Jana: Irgendwann komme ich dich mal besuchen, wenn Sinterklaas und die schwarzen Pieten aus Spanien kommen. Klingt lustig! Du, ich muss jetzt aufhören, heute nachmittag will ich Geschenke für Weihnachten kaufen. Tschau!

Sven: Viel Spaß beim Shoppen ... Tschüss!

26

LESEN

Sortiere folgende Wörter in die Tabelle ein. Einige Wörter passen in mehrere Spalten.

Schmutzli	Krampus	5. Dezember	6. Dezember	Pferd	Gedichte
Familienfest	das Nikoloweibl	Holzmasken	Ruprecht	schwarz	Nikolaus
Deutschland	die Niederlande	Österreich	die Schweiz		

Bron: Noordhoff, nr. 1

- Leerlingen maken een oefening waarin woorden die regionaal verschillen bij het juiste plaatje moeten worden gezocht.

6 Vocabulary

★ British vs. North American English

a Match the pictures with the words in the box.

pants – trousers	football – soccer
lift – elevator	subway – underground
flat – apartment	lorry – truck
cookies – biscuits	garbage – rubbish
candy – sweets	sidewalk – pavement

Bron: Cambridge University Press, nr. 19

- Leerlingen zien een lijstje woorden met verschillen tussen woorden in Mexico en Spanje.

En México dicen:	En España dicen:
el camión	el autobús
retetemprano	muy temprano
platicar	charlar
híjole	pues
una fonda	una cafetería

Bron: Intertaal, nr. 29

b. stilistisch

- Leerlingen krijgen een overzicht waarin kenmerken van formeel en informeel taalgebruik naast elkaar worden gezet.

LANGUAGE HELP	
Formal and informal language Whether you use formal or informal language depends on your audience. You use informal language when you write to friends or family; you use formal writing in professional settings, for writing essays and in official letters.	
informal You know , I'm not happy with ..., but that's life . Sorry, I haven't written for ages but I've been really busy (i.e. lazy). You know what? I absolutely hate ... Just to let you know ... What on earth are you doing! Please! Stop! ... were nice . It caused a really big ...	formal Avoid chatty language or slang I am not satisfied with ... No contractions and abbreviations I am sorry for not contacting you before. More moderate opinions I am not much of a ... fan, I am afraid. Modals for politeness I would like to inform you that ... Keep exclamation marks to a minimum What are you doing? Please stop. Use descriptive words and avoid non-specific words ... were delicious. Avoid using intensifiers It caused a big

Bron: Noordhoff, nr. 11

- Leerlingen lezen een tekstje over Spaanse jongerentaal.

Elena

El campamento me gusta porque me encantan los animales y aquí hay muchos. ¡Además, puedo montar a caballo! Mañana vamos a hacer una excursión a Tuy. Mola, ¿no?

Bron: Intertaal, nr. 32

- Leerlingen lezen over wanneer je du/Sie gebruikt als aanspreekvorm in het Duits en oefenen dit toe te passen.

3 Landeskunde

Du oder Sie?

Wie spricht ihr euren Deutschlehrer an? Dürft ihr ihn *duzen* (du sagen) oder müsst ihr ihn *siezen* (mit Sie ansprechen)? In Deutschland ist die Regel so: Kinder *siezen* Erwachsene, Erwachsene *duzen* Kinder. Nur wo liegt die Grenze? In den Schulen oft schon bei 16 Jahren, denn viele Lehrer *siezen* ihre Schüler in der Oberstufe. Und was sagen Deutsche zu ihren Freunden? Jugendliche *duzen* sich untereinander, auch wenn sie älter als 16 sind. Erwachsene bieten nur guten Freunden das *Du* an. Und was euch vielleicht ungewohnt vorkommt: Ihre Eltern, Großeltern und Verwandten *duzen* deutschsprachige Kinder immer – egal wie alt sie sind.

Lies den Text und beantworte die Fragen auf Niederländisch.

Du oder Sie? Wie spricht ein 13-jähriger deutscher Junge die folgenden Personen an:

- 1 seinen Freund Tim (14 Jahre) _____
- 2 die Verkäuferin beim Bäcker (24 Jahre) _____
- 3 seinen Onkel (86 Jahre) _____

Bron: Noordhoff, nr. 4

- Leerlingen maken een opdracht die gaat over spreektaal.

1 | ON COMMENCE

TIP Het woord **niet** is in het Frans **ne ... pas** of **n'... pas**. In spreektaal wordt **ne** soms weggelaten!

Bekijk blz. 72 en 73 van je *livre de textes*. Maak de zinnen af.

- 1 Dit hoofdstuk heet *Mon collègue et moi*.
- 2 De titel van deze les is *Je n'aime pas l'école*. Dat betekent *Ik houd niet van school*.
- 3 De les bestaat uit twee verschillende teksten: *een identiteitskaart en een liedje*.
- 4 De jongen op de foto heet *Stéphane (Courtin)*.
- 5 Het liedje heet *J'aime pas l'école*. Het woordje *n'* ontbreekt. Dat gebeurt vaak in *spreektaal*.

Bron: Malmberg, nr. 25

c. pragmatisch

- Leerlingen lezen een tekst die de leerling erop wijst dat pragmatiek de betekenis van woorden kan veranderen in bepaalde contexten.

> 2 | Existen muchos recursos pragmáticos que modifican el significado de lo que decimos. Vamos a estudiar cuatro recursos que utilizamos con frecuencia en español. Fíjate en el siguiente cuadro y relaciona las definiciones con sus ejemplos.

Recursos pragmáticos	
1. Interrogativas eco: preguntas que se repiten con el fin de explicar o especificar algo que ha aparecido con anterioridad en el discurso. *	* a. El café estaba riquíííísimoooo.
2. Interrogativas retóricas: preguntas que no necesitan respuesta explícita ya que se deduce de la conversación. *	* b. Te he dicho que NO-LO-TO-QUES.
3. Alargamientos fónicos: en la pronunciación se alargan grupos fónicos para expresar disconformidad, atenuar una repetición o intensificar una valoración. *	* c. ¿No crees que se han portado muy mal los niños hoy?
4. Pronunciación enfática: intensificación de las sílabas de una palabra para recalcar una información anterior. *	* d. ¿Cuándo te vas? ¿Cuándo me voy adónde?

2.1. | En la pragmática, un elemento fundamental es la intención del hablante, así como la percepción del contexto que tenga el oyente. Tu profesor te va a dar una ficha que detalla estos recursos con más profundidad. Con todos ellos, cread un diálogo en parejas y representadlo para la clase. Vuestros compañeros tendrán que identificar de qué recursos se trata.

Bron: *Edi numen*, nr. 35

- Leerlingen moeten nadenken over stellingen van sociolinguïstische aard en over hun eigen situationele taalgebruik.

6 Complete the sentences with *a, an, one, the* or – (no article).

- 1 Young people in _____ Europe are too strongly influenced by their peers in _____ USA.
- 2 Most teenagers know what _____ correct way to speak is but they often choose to speak in _____ different way.
- 3 _____ way or another, teenagers will create _____ identity for themselves which is different from their parents; _____ way they speak is just part of this process.
- 4 _____ young people need to speak and write correctly because _____ day they will have to find _____ job, and _____ employers expect _____ high standards.
- 5 It doesn't matter how _____ people speak or write, even at _____ work, provided _____ meaning is clear.
- 6 You can't judge _____ person's intelligence or education by just _____ thing, such as _____ way they speak.

7 **SPEAKING** Work in pairs. Discuss the sentences in exercise 6. Do you agree or disagree with them? Give reasons.

8 **SPEAKING** Work in pairs. Discuss the question below.

- 1 Do you speak and write differently in different situations?
- 2 Give examples of contexts in which you would speak and write in the most and least formal ways.

Bron: *Oxford University Press*, nr. 15

4. Metalinguïstisch bewustzijn stimuleren

a. klanken

- Leerlingen zien dat de uitspraak van Duitse diftongen overeenkomen met klanken in Nederlandse woorden.

31

AUSSPRACHE

A Lies dir durch, wie man die Doppellaute ie, ei, eu, äu und au ausspricht.

ie spreek je uit als <i>ie</i> in het woord biet.	- riechen
ei spreek je uit als <i>ai</i> in het woord mais.	- Feier
eu spreek je uit als <i>oi</i> in het woord hoi.	- Europa
äu spreek je ook uit als <i>oi</i> in het woord hoi.	- Bäume
au spreek je uit als <i>au</i> in het woord auto.	- Haus

B Was braucht man für ein gutes Fest? Höre dir die neun Wörter an und ergänze sie mit den passenden Doppellauten. Übe danach zusammen mit einem Mitschüler oder einer Mitschülerin die Aussprache.

1 gute L _____ ne	2 _____ nladung	3 F _____ erwerk
4 Kr _____ tertee	5 v _____ le Freunde	6 l _____ der
7 wenige F _____ nde	8 K _____ gummi	9 Abent _____ er

Bron: Noordhoff, nr. 1

- Leerlingen zien dat de uitspraak van een klank in het Duits is als een klank in het Engels en zij zien dat een klank in het Duits iets anders wordt uitgesproken dan in het Nederlands.

Konsonanten (medeklinkers)

Anders uitgesproken

medeklinker	spreek uit als	voorbeeld
g	als de Engelse g in 'garden'	gut, Gebäck
z	ts	zart, Zange

Afwijkende uitspraak

medeklinker	spreek uit als	voorbeeld
g	zacht aan het begin van een lettergreep	Gast, Geld, gar
g	hard aan het einde van een woord (als een k)	Tag, Berg, Hamburg
l	veel 'dunner' dan in het Nederlands	Milch
s	voor een klinker als z	See, sein, Sommer
s	voor t en p en sch als sj	Speck, Spinat, Stunde, Stadt, schade, schön
ß	als s	Fußball, weiß, Spaß

Bron: ThiemeMeulenhoff, nr. 3

- Leerlingen moeten bedenken of zij in hun taal een soortgelijke klank hebben als de Spaanse ñ.

5 LOS SONIDOS /n/, /ñ/, /ch/, /y/. LOS DÍGRAFOS ch Y ll. LAS LETRAS y, ll

> 1 Escucha y repite las siguientes palabras que contienen los sonidos /n/ y /ñ/, respectivamente.

✖ número ✖ nadie ✖ noche ✖ nunca ✖ nieva ✖ pierna ✖ enero
 ✖ cañón ✖ uña ✖ buñuelo ✖ niño ✖ España ✖ eñe ✖ cariñoso

Fíjate

✖ La letra ñ es una letra que solo existe en español. ¿Existe un sonido parecido en tu lengua? ¿Con qué letra o letras se representa?

> 2 La ch en un dígrafo formado por las letras c + h. Escucha y repite las siguientes palabras que contienen el sonido /ch/.

✖ achaque ✖ churro ✖ sándwich ✖ chaqueta ✖ chorizo ✖ cheque ✖ abrocho

Bron: Edi numen, nr. 31

- Leerlingen vergelijken in een spreekopdracht Nederlandse en Franse klanken.

EXERCICE 11 - PRONONCIATION

In het Frans worden letters en woorden anders uitgesproken dan je in het Nederlands gewend bent. Soms helpt een accent (', ') bij de uitspraak.

Écoute et répète les mots. Luister naar de woorden en zeg na.

l'école	Een é spreek je uit als in het woord 'thee'.
le collège	Een è spreek je uit als in het woord 'melk'.
l'hôtel	Je spreekt de letter h niet uit.
ça va	Een ç spreek je uit als een s.
la France, le garçon	Vaak spreek je een klank door je neus: de neusklank.
une fille, deux filles	Een e of een s aan het eind van een woord spreek je meestal niet uit.
vous, bonjour	Een ou spreek je uit als een oe.
au revoir	Een au spreek je uit als een o.

Bron: ThiemeMeulenhoff, nr. 21

b. woorden

- Leerlingen krijgen de tip dat uitdrukkingen uit de doeltaal vaak niet letterlijk vertaald kunnen worden.

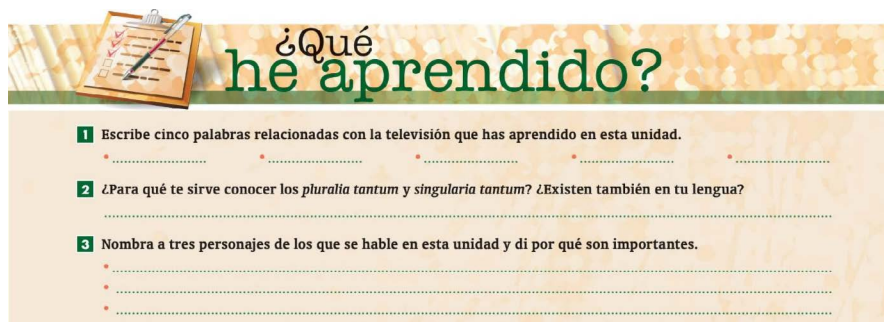
Proverbs

Every culture has a collection of wise sayings that offer advice about how to live your life. These sayings are called 'proverbs'. It's good to know the really common English proverbs because they come up in conversation. Sometimes they are similar to a Dutch proverb (for example: 'never say never'), but more often they are not. Don't make the mistake of translating Dutch proverbs into English. So don't say 'Well, now the monkey comes out of the sleeve.' or 'I can't make chocolate from it!', because you will get some very strange looks!

TIP

Bron: ThiemeMeulenhoff, nr. 13

- Leerlingen moeten in deze opdracht woorden bedenken die in hun taal alleen in het meervoud voorkomen.

¿Qué he aprendido?

- 1 Escribe cinco palabras relacionadas con la televisión que has aprendido en esta unidad.
.....
- 2 ¿Para qué te sirve conocer los pluralia tantum y singularia tantum? ¿Existen también en tu lengua?
.....
- 3 Nombra a tres personajes de los que se hable en esta unidad y di por qué son importantes.
.....
.....
.....

Bron: Edi numen, nr. 34

- Leerlingen lezen dat ze het Duitse *liebe* niet moeten verwarren met het Nederlandse *lieve*.

TIP

Aanspreekvorm

Als aanhef kun je altijd "Liebe Anna" of "Lieber Benjamin" gebruiken, als je een kaart aan een vriend(in) of bekende stuurt. Dat betekent niet dat je verliefd bent op die persoon. In het Nederlands betekent het namelijk "beste".

Bron: ThiemeMeulenhoff, nr. 2

c. grammaticale constructies

- Leerlingen zien bij de uitleg van het meervoud van Franse lidwoorden een vergelijking met het Nederlands.

Meervoud lidwoorden

In *chapitre 3* heb je geleerd: **le, la, l' (de, het)** worden in het meervoud allemaal **les**.
Un en une worden in het meervoud **des**. In het Nederlands bestaat geen meervoud zoals **des**.

<i>Exemples</i>	un pull	een trui
	des pulls	truien

Bron: Malmberg, nr. 26

- Leerlingen zien bij de uitleg van Engelse *tag questions* de opties in het Nederlands.

GRAMMAR: Tags

Een **tag** is een **kort vraagje** aan het einde van een zin: ..., **is it?** / ..., **isn't it?** / ... **can't you?**
De spreker vraagt hiermee eigenlijk: Ben je het met me eens?
In het Nederlands zeg je vaak iets als: nietwaar? / hè? / toch? / vind je niet?

Na een bevestigende zin (+) is de tag ontkennend (-).
Na een ontkennende zin (-) is de tag bevestigend (+).

+	-	-	+
You're at school together,	aren't you?	You're not busy,	are you?
Hi there, it's Sharon,	isn't it?	She's not angry,	is she?
You can hear me now,	can't you?	You can't help me,	can you?

Bron: ThiemeMeulenhoff, nr. 12

- Leerlingen vergelijken de Spaanse opbouw van een hypothese met hun eigen taal.

2 Imagina que un compañero muy responsable hoy no ha venido a clase. Formula hipótesis sobre su ausencia.

.....

3 Traduce a tu lengua. Después, reflexiona sobre los elementos que se utilizan en español, y el contraste con los que se utilizan en tu lengua. ¿Coinciden?

1. Mañana por la tarde ya habré terminado el curso. Se utiliza el tiempo verbal para expresar hipótesis en tiempo
En tu lengua:

2. ¿Dónde estará Sara? Es muy tarde y no ha llegado todavía. Se utiliza el tiempo verbal para expresar hipótesis en tiempo.....
En tu lengua:

3. Tu hermano tendría prisa porque se marchó enseguida. Se utiliza el tiempo verbal para expresar hipótesis en tiempo.....
En tu lengua:

4 ¿Qué ha representado para ti elaborar una tira cómica? ¿Consideras que es un reto? ¿Por qué?

.....

Bron: *Edi numen*, nr. 34

- Leerlingen zien dat sterke werkwoorden in het Nederlands vaak ook sterk zijn in het Duits.

8 **STERKE WERKWOORDEN MET EEN 'E' IN DE STAM**

Een werkwoord is sterk als het in de verleden tijd klankverandering krijgt en als het voltooid deelwoord op *-en* eindigt. Als een werkwoord in het Nederlands sterk is, is dit in het Duits ook vaak het geval.

Voorbeelden:

<i>helpen – hielp – geholpen</i>	<i>helfen – half – geholfen</i>	In beide talen sterk.
<i>spreken – sprak – gesproken</i>	<i>sprechen – sprach – gesprochen</i>	In beide talen sterk.
<i>trappen – trapt – getrapt</i>	<i>treten – trat – getreten</i>	In het Nederlands zwak, in het Duits sterk.

Bron: *Noordhoff*, nr. 5

5. Taalleerstrategieën

a. intonatie

- Leerlingen oefenen met de betekenis van verschillende intonatiepatronen in de doeltaal.

4 2.09 Listen and repeat the different intonation patterns for statements.

1 Certain

It's a great story.

2 Uncertain

It's a great story.

3 Qualifying

It's a great story.

4 Sarcastic

It's a great story.

5 2.10 Listen to these statements being said in two different ways. Number them 1 and 2 in the order you hear them. Practise saying them.

1 You like this kind of story.

a certain ☐

b uncertain ☐

2 This is just what I wanted.

a certain ☐

b sarcastic ☐

3 This isn't quite what I was expecting.

a qualifying ☐

b certain ☐

4 He thinks it's a reasonable price.

a qualifying ☐

b uncertain ☐

5 This steak is the best I've ever eaten.

a sarcastic ☐

b certain ☐

6 That's really nice of him.

a uncertain ☐

b sarcastic ☐

Bron: Oxford University Press, nr. 16

- Leerlingen krijgen de tip om op intonatie te letten om een Spaans gesprek beter te begrijpen.

Destreza

Om een Spaans gesprek te kunnen verstaan, hoef je niet alle woorden te begrijpen. Let eens op de intonatie van de zinnen, dan kom je een heel eind!

Bron: Intertaal, nr. 30

b. non-verbale communicatie

- Leerlingen vergelijken betekenis van gebaren in doeltaal met hun eigen taal.

1 **SPEAKING** Work in pairs. Discuss the meaning of the gestures in the photos. Are they the same in your country? Then read the quotation below. What does it mean? Is it good advice?

'If you tell the truth, you don't have to remember anything.' Mark Twain

2 **KEY PHRASES** Look at the phrases below for agreeing, disagreeing and giving opinions. Add them to the correct groups.

Agreeing

I couldn't agree more.
I'm of the same opinion.
That's a really good point.

1 _____

2 _____

3 _____

Adding an opinion

And I would add that ...

Politely disagreeing

It isn't always the case (that ...)

7 _____

8 _____

9 _____

Justifying your opinion

The principle justification for this point of view is ...

10 _____

Bron: Oxford University Press, nr. 15

6. Inzet aanwezige taalkennis op basis van:

a. Nederlands

- Leerlingen raden de betekenis van Duitse woorden aan de hand van hun kennis van het Nederlands, maar maken ook kennis met valse vrienden.

Aufgabe 6 Deutsch und Niederländisch

Für Niederländer ist Deutsch eigentlich nicht so schwierig. Viele Wörter sind fast (*bijna*) gleich. Weißt du zum Beispiel, was ein Vogel, ein Tier oder ein Land ist? Genau (*precies*)! Een vogel, een dier en een land. Viele deutsche Wörter schreibt man also fast genauso wie (*net zoals*) auf Niederländisch. Probier mal, die Bedeutung folgender Wörter zu raten:

A Schreib die Bedeutung der Wörter auf.

Schrijf de betekenis van de woorden op.

1 Buch	6 Brot
2 Messer	7 Baum
3 Katze	8 Mann
4 Apfel	9 Hand
5 Stuhl	10 Glas

Es gibt aber auch Wörter, die man auf Deutsch fast genauso schreibt wie auf Niederländisch, die aber eine ganz andere Bedeutung haben. Das deutsche Wort "bellen" zum Beispiel bedeutet "blaffen".

B Schlag die Bedeutung der Wörter in einem Wörterbuch nach und schreib sie auf.

Zoek de betekenis van de woorden in een woordenboek op en schrijf hem op.

1 Tafel	6 malen
2 nett	7 See
3 Bahn	8 Büro
4 Enkel	9 doof
5 Ofen	10 Botschaft

Bron: ThiemeMeulenhoff, nr. 2

- Leerlingen bedenken welke Engelse leenwoorden er in het Nederlands gebruikt worden.

- 1 In Dutch, a lot of words in fashion come from English, like 'T-shirt'. We call them loanwords.
 - a Work in groups. Make a list of English loanwords used in fashion. Write down as many words as you can think of, or find them on fashion websites. [T1](#)
 - b Compare your list to the list of other groups. Which group has the longest list? [T2](#)

Bron: Boom Voortgezet Onderwijs, nr. 8

- Leerlingen zetten in deze opdracht hun kennis van het Nederlands in om achter de betekenis van Franse woorden te komen.

EXERCICE 3 - MISE EN ROUTE

A Traduis. Vertaal. Tu parles français ? Spreek je Frans? Je maakt kennis met een nieuwe taal. Schrijf de Nederlandse betekenis achter de woorden die je herkent. Bonne chance ! Succes!

1 la musique	_____	6 une orange	_____
2 l'hôpital	_____	7 merci	_____
3 le supermarché	_____	8 féliciter	_____
4 l'aéroport	_____	9 délicieux	_____
5 un éléphant	_____	10 bon appétit !	_____

Bron: ThiemeMeulenhoff, nr. 23

- Leerlingen bedenken op welk Nederlands woord het Spaanse woord *genio* lijkt.

23 contesta, completa y marca

a Mira los dibujos y lee el título y la introducción de la fuente G en las páginas 12 y 13 del libro de texto. Contesta las siguientes preguntas en holandés.

1 Wat weet je al over Antoni Gaudí? _____

2 Op welk Nederlands woord lijkt het Spaanse woord *genio*? _____

3 Wat betekent de titel van bron G? _____

b Lee en general la fuente G en las páginas 12 y 13 del libro de texto. Completa los datos personales de Gaudí en español.

Bron: Noordhoff, nr. 28

b. andere schooltalen

- Leerlingen krijgen de tip om het Nederlands of Engels in te zetten om de betekenis van Franse woorden te raden.

TIP

Sommige Franse woorden lijken veel op **Nederlandse of Engelse woorden** die je al kent. Je kunt dan de betekenis gemakkelijk raden. Bijvoorbeeld: *le chocolat* = de chocolade. En *café* lijkt op *coffee* = koffie.

Bron: ThiemeMeulenhoff, nr. 21

- Leerlingen raden de betekenis van Spaanse woorden aan de hand van kennis van het Engels.

1 ¿Qué significa? | Wat betekenen de woorden? Veel ervan ken je vast al uit het Engels of omdat je goed je weg weet op internet.

español	holandés
chatear	_____
conectarse	_____
los foros	_____
la tarjeta del móvil	_____
la descarga	_____
descargar = bajar	_____
los internautas	_____
el fichero	_____
las copias pirateadas	_____

Bron: Intertaal, nr. 37

c. thuistalen en dialecten

- Leerlingen zoeken de betekenis van een Frans woord in hun thuistaal.

3 Les mots du dictionnaire

A. Voici la définition du mot « salut » dans un dictionnaire multilingue.
Quelle est la traduction dans ta langue ?

Salut, n.m. familier [saly]

Pour aborder ou quitter une personne que l'on connaît bien.
All. : *Hallo* ; Ang. : *Hi* ; Esp. : *Hola* ; Viet. : *Chào*

Bron: Editions Maison de Langues, nr. 24

7. Receptieve meertaligheid

- Leerlingen schrijven een Nederlands krantenartikel met behulp van informatie uit een Engelse tekst.

13 You are going to write a newspaper article in Dutch, based on 'Roger,' and Then Silence.

- ☐ **Step 1:** Read the strategy about skimming and scanning on page 68 again. Skim the article. Write down what the article is about in one brief sentence.

- ☐ **Step 2** Now, read the article carefully and pretend you're from a Dutch newspaper. Take notes of the most important facts (in Dutch).

- ☐ **Step 3:** Use the information from step 1 and 2 to write a newspaper article of 120–150 (Dutch) words in your notebook. Pretend it's the day of the accident. Think of an appropriate title.

- ☐ **Step 4:** **PAIR WORK** Compare your newspaper article to a classmate's article and discuss the differences.

Bron: Malmberg, nr. 10

- Leerlingen krijgen de keuze om in het Frans of het Nederlands te antwoorden.

Aan het eind van deze paragraaf:

BUTS

- Az – kun je een gesprek over gezondheid begrijpen.
– ken je woorden die te maken hebben met gezondheid.
– weet je hoe je woorden leert met behulp van kaartjes.

EN LIGNE

- Maak je de opdrachten online? Dan krijg je extra hulp of mag je vragen overslaan, net wat bij jou past.

4

Tu ne veux pas aller à l'école aujourd'hui. Donne deux excuses (originales) en français ou en néerlandais.

1

2

Bron: Editions Maison de Langues, nr. 24

Bronnen

Duits

1. Berest, Y., Berhardt, P., Dengler, S., Fennema, A.-M., Groninger, W., Großherr, J., Kleemans, J. & Vinzelberg, A. (2019). *TrabiTour 1-2 hv. Deutschbuch A*. Noordhoff.
2. Blok, H., Dekker, M., Divendal, Ch., Ettema, C., Hasserner, M., Hollander, M. den, Hollander, T. den, Keeris, M., Kreel, W. van, Meuwissen, R., Schyns, Y. & Veen, Z. ten (2018). *Zugspitze. Textarbeitsbuch 1 havo(v)*. ThiemeMeulenhoff.
3. Blok, H., Dekker, M., Divendal, Ch., Ettema, C., Hasserner, M., Hollander, M. den, Hollander, T. den, Keeris, M., Kreel, W. van, Meuwissen, R., Schyns, Y., Veen, Z. ten & Witvliet, E. (2018). *Zugspitze. Textarbeitsbuch 6 havo*. ThiemeMeulenhoff.
4. Gerda, H., Hünig, F., Laan, M. van der, Lauwerens_Foerster, B., Megerink, M. & Verkerk-Schneider, J. (2019). *Neue Kontakte 1-2 vwo. Deutschbuch A*. Noordhoff.
5. Heuvel, X. van den, Holstein, S., Koenen, I., Prins, K. & Wegter, H. (2020). *TrabiTour 3h. Deutschbuch B*. Noordhoff.
6. Poschmann, A. & Weeda, L. (2021a). *Na klar! 1-2 GTH. tekstwerkboek A*. Malmberg.
7. Poschmann, A. & Weeda, L. (2021b). *Na klar! 1-2 GTH. tekstwerkboek B*. Malmberg.

Engels

8. Assen, M., Boer, E. de, Elst, L. van der, Hillen, W., Jansen, W., Sijbom, R., & Wardenier, J. (2019). *KERN Engels havo/vwo leerjaar 1*, p. 80. Boom Voortgezet Onderwijs.
9. Bottinga, N., De Bresser, E., Klijn, C., Luchjenbroers, G., Van der Lugt, F., Marinus, N., Meeuwssen, N., Sinke, A., Van de Ven, S., De Vries, K., & Wijngaards, K. (2019). *All Right! Havo/vwo 2*, p. 224/225 (MAX ed.). Malmberg.
10. Bottinga, N., De Bresser, E., Klijn, C., Klösters, V., Van der Lugt, F., Marinus, N., Reijnen, M., Van de Ven, S., De Vries, K., & Wijngaards, K. (2020). *All Right! Havo 3*, p. 75 (MAX ed.). Malmberg.
11. Bruinsma, T., Joseph, S., Van Asselt, O., Van der Bel, C., Bellamy Conley, C., Carrillo, S., Van Diemen, A., Herregodts, M., Kersten, M., Kooistra, A., Kroesen-de Kruijf, Y., Marinus, N., Meinsma, M., Oudshoorn, S., Van der Vlies, J., & De Winter, M. (2019). *Stepping Stones 4-5 havo textbook*, p. 42 (6e ed.). Noordhoff.
12. Bottinga, N., Munten, M., Ripley, S., & Van Steekelenburg, D. (2020). *New Interface 1 havo/vwo leerwerkboek A*, p. 172 (LRN-line ed.). ThiemeMeulenhoff.
13. Bottinga, N., Munten, M., Nijhof, M., & Ripley, S. (2021). *New Interface 3 havo leerwerkboek*, p. 28 (LRN-line ed.). ThiemeMeulenhoff.
14. Falla, T., & Davies., P.A. (2017). *Solutions Elementary Workbook* (3e ed.). Oxford University Press. https://elt.oup.com/catalogue/items/global/teenagers/solutions_third_edition/
15. Falla, T., Davies., P.A., & Hudson, J. (2017). *Solutions Advanced Student's Book* (3e ed.). Oxford University Press.
16. Falla, T., Davies., P.A., Kelly, P., Wendholt, H., & Wheeldon, S., (2017). *Solutions Upper-Intermediate Workbook* (3e ed.). Oxford University Press.
17. Puchta, H., & Stranks, J. (2010). *English in Mind Level 1 Student's Book with DVD-ROM* (2e ed.), p. 56. Cambridge University Press.
18. Puchta, H., & Stranks, J. (2010). *English in Mind Level 1 Workbook* (2e ed.), p. 45. Cambridge University Press.
19. Puchta, H., & Stranks, J. (2010). *English in Mind Level 2 Student's Book with DVD-ROM* (2e ed.), p. 34. Cambridge University Press.

Frans

20. Benítez, A. C., Brandel, K., Fouillet, R., Le Ray, G., Lhomme, S. & Sevre, A. (2016). *À plus 2 – livre de l'élève + cd*, p. 14. Editions Maison des Langues.
21. Broek, R. van den, Hoyer, F., Kant, K. van der, Lomier, F., Nap, B., & Terpstra, N. (2017). *Libre Service junior textes & activités 1 havo/vwo* (LRN-line ed.). ThiemeMeulenhoff.
22. Brocken, E., Brouwer, J., Hoogerwerf-Beijer, S., Jansen, Kesteren, D. van, Lemonsu, M., Morice, I., Terpstra, J. & Zeeuw, B. de. (2019). *Grandes Lignes 2 havo/vwo cahier d'activités* (6 e ed.), p. 12. Noordhoff.
23. Broek, R. van den, Hoyer, F., Kant, K. van der, Lomier, F., Nap, B., & Terpstra, N. (2017). *Libre Service junior textes & activités 1 havo/vwo* (LRN-line ed.), p. 15 22, 52. ThiemeMeulenhoff.
24. Carrión, A., Gaucher, L. & Kharbache, L. (2015). *À plus 1 – livre de l'élève + cd*, p. 17, 24. Editions Maison des Langues.
25. Ebbinge-Planchon, L., Elamri, M., Fontijne, L., Galen, E. van, Jansen, H., Magnée, S., Schulte Nordholt-Bouwman, C. E. & Szwed, Z. (z.d.). *D'accord 1 havo/vwo - cahier d'exercices* (3e ed.), p. 68. Malmberg.
26. Ebbinge-Planchon, L., Jansen, H., Gaillot, M. & Szwed, Z. (z.d.). *D'accord 1 havo/vwo – livre de textes*, (3e ed.), p. 70, 115. Malmberg.
27. Kant, K. van der. & Nap, B. (2019). *Libre Service textes & activités 3/4 vmbo-gt* (LRN-line ed.), p. 61. ThiemeMeulenhoff.

Spaans

28. Bakker, E., Janssen, C., Oggel, G., Veenstra, J., Visser, R., van der Werff, D & de Jong, M. (2012). *Paso Adelante libro de ejercicios A deel 3 (t) havo/vwo* (1e ed.), p. 27. Noordhoff.
29. Balser, J., Calderón Villarino, I., Elices Macías, A., Grimm, A. & Kolacki, H. (2012). *Apúntate tekstboek 3* (1e ed.), p. 55. Intertaal.
30. Balser, J., Grimm, A., Joriben, C., Kolacki, H. & Lützen, U. (2016). *Apúntate tekstboek 1* (5e ed.), p. 62. Intertaal.
31. Bueso, I. & Isa, D. (2013). *Nuevo Prisma libro del alumno nivel A2* (1e ed.), p. 115. Edi numen.
32. Calderón Villarino, I., Balser, J., Elices Macías, A., Grimm, A. & Kolacki, H. (2016). *Apúntate tekstboek 2* (2e ed.), p. 12. Intertaal.
33. Castro, F., Rodero, I. & Sardinero, C. (2020). *Compañeros tekstboek 1* (8e ed.), p. 10. Intertaal.
34. García, S. & María de Vargas, A. (2015). *Nuevo Prisma libro del alumno nivel B1* (4e ed.), p. 17, 115, 139. Edi numen.
35. Isa, D. & Molina, S. (2015). *Nuevo Prisma libro del alumno nivel B2* (6e ed.), p. 175. Edi numen.
36. Kolacki, H. (2020). *Apúntate werkboek 1* (15e ed.), p. 95. Intertaal.
37. Kolacki, H. & Lützen, U. (2020). *Apúntate werkboek 2* (7e ed.), p. 24/25. Intertaal.